

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/111/92/93

PODATKI A UCZCIWOŚĆ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ 1993

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Zgodnie z nowymi zasadami polityki podatkowej, do końca kwietnia br. obywatele naszego kraju po raz pierwszy płacili podatki od dochodów osobistych za rok ubiegły. Choć większość urzędów skarbowych nie zdołała sprawdzić rzetelności składanych zeznań (mają na to zgodnie z ustawą trzy lata), to z pierwszych danych wynika, że procent błędów popełnianych przez płatników był bardzo duży. Oczywiście trudno rozstrzygnąć, czy były to nieścisłości, wynikające z braku wiedzy i doświadczenia, czy też świadoma próba wprowadzenia w błąd urzędów skarbowych. Pytania dotyczące oszustw podatkowych, skali tego zjawiska oraz jego szkodliwości zamieszczono między innymi w sondażu badającym społeczny stosunek do podatku od dochodów indywidualnych¹.

Czy ukrywamy swoje dochody?

Większość Polaków jest przekonana, że ludzie ukrywają przed urzędem skarbowym wielkość swoich faktycznych dochodów, z tym że zdania co do powszechności tego zjawiska są podzielone.

		CBOS
<i>Jak Pan(i) sądzi, czy w Polsce ludzie ujawniają swoje faktyczne dochody w rozliczeniach z urzędem podatkowym czy nie ujawniają?</i>		
Większość ludzi ukrywa swoje dochody		21%
Mniej więcej połowa ludzi ukrywa swoje dochody		15%
Mniej niż połowa ludzi ukrywa swoje dochody		23%
Tylko nieliczni ukrywają swoje dochody		24%
Nikt nie ukrywa swoich faktycznych dochodów		4%
Trudno powiedzieć		13%

¹ Badanie "Opinie o podatku od dochodów indywidualnych za rok 1992" zrealizowano w dniach 28 maja - 2 czerwca 1993 r. na 1035-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Co piąty ankietowany uważa, że nieujawnianie faktycznych dochodów w celu płacenia mniejszego podatku jest zjawiskiem nagminnym. Pogląd taki wyrażają przede wszystkim prywatni przedsiębiorcy (ponad dwukrotnie częściej niż w pozostałych grupach społeczno-zawodowych - 45% wobec 20%)².

Można się zastanawiać, czy taka opinia wynika z obserwacji własnego środowiska i jest pewnego rodzaju uogólnieniem jego zachowań, czy też jest efektem rzeczywistego zorientowania grupy mającej na co dzień do czynienia z przepisami finansowymi w możliwościach zaniżania dochodów.

Stosunkowo wysoki odsetek osób przekonanych o ukrywaniu dochodów przez większość Polaków występuje również wśród mieszkańców małych miast, a więc tam, gdzie najtrudniej ukryć dochody przed bliźnimi.

Zdaniem respondentów, istnieją grupy zawodowe, które mają większe niż inni możliwości zatajania swoich dochodów. Tylko co dziesiąty ankietowany uważa, że mogą to robić wszyscy w równym stopniu.

		CBOS
<i>Która z wymienionych grup, Pana(i) zdaniem, najłatwiej może ukryć swoje dochody przed urzędem skarbowym? Proszę wskazać nie więcej niż dwie grupy.</i>		N=857
Kupcy, handlarze	59%	
Prywatni przedsiębiorcy	41%	
Przedstawiciele wolnych zawodów (lekarze, adwokaci, artyści)	37%	
Politycy	24%	
Rzemieślnicy	11%	
Rolnicy	2%	
Urzednicy	2%	
Robotnicy	0%	
Wszyscy mogą jednakowo łatwo ukryć swoje dochody	11%	
Trudno powiedzieć	2%	
Pytanie zadano respondentom, którzy stwierdzili, że ludzie w Polsce ukrywają swoje dochody.		

² Zob. tabele aneksowe.

Ponad połowa respondentów jest przekonana, że Polacy nie przedstawiają prawdziwych danych urzędom skarbowym, sądzi, iż najwięcej możliwości popełniania oszustw podatkowych mają handlarze i kupcy. Nieco mniejszy odsetek badanych przypisuje takie możliwości prywatnym przedsiębiorcom i przedstawicielom wolnych zawodów. Blisko co czwarty badany z tej grupy uważa, że wysokość swoich dochodów najłatwiej mogą ukryć politycy. Nikt nie wskazał na robotników, a znikomy odsetek - na rolników oraz urzędników.

Handlarze i kupcy - grupa klasyfikowana przez respondentów najwyżej na skali możliwości nadużyć podatkowych - są prawdopodobnie identyfikowani nie tyle z właścicielami sklepów lub hurtowni, ile raczej z ludźmi handlującymi na ulicach czy rozmaitych bazarach. Tacy "handlarze i kupcy" prowadzą często nie zarejestrowaną działalność gospodarczą, mogą też najłatwiej ukryć wysokość osiągniętych obrotów.

Możliwości ukrywania dochodów przez kupców i handlarzy najczęściej dostrzegają robotnicy wykwalifikowani oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla. Odsetek wskazań na kupców i handlarzy rośnie wraz z wiekiem respondentów (wśród najmłodszych - poniżej 24 roku życia - 51% wskazań, wśród najstarszych - powyżej 75 roku życia - 75%) oraz maleje wraz z poziomem wykształcenia (z 65% do 47%). Można przypuszczać, że dla ludzi starszych, mniej wykształconych i gorzej rozumiejących charakter zmian dokonujących się na rynku, handlarz czy kupiec - obserwowany na co dzień przedstawiciel rodzącego się kapitalizmu - symbolizuje możliwości błyskawicznych, nie zawsze uczciwie zdobywanych i często ukrywanych dochodów. Wraz ze wzrostem wykształcenia taki obraz rynku staje się już mniej jednoznaczny.

Warto zauważyć, że badani oceniając, które z grup najłatwiej mogą zataić wysokość swoich dochodów, nie wskazują na własne środowisko, lecz na innych.

Prywatni przedsiębiorcy stwierdzają, że największe możliwości oszukiwania fiskusa mają artyści i wolne zawody (35%). Sami siebie lokują dopiero na trzecim miejscu (32%). Dwukrotnie częściej niż w innych grupach zawodowych uważają też, że wszyscy mają takie same możliwości ukrywania swoich dochodów. Inteligencja i kadra kierownicza, a więc grupa obejmująca również przedstawicieli wolnych zawodów, uważa, że największe możliwości w tym względzie mają prywatni przedsiębiorcy (56%) oraz kupcy i handlowcy (51%). Wolne zawody są na trzecim miejscu z dużo mniejszym odsetkiem wskazań (35%). Bezrobotni częściej niż pozostałe grupy

wskazywali na polityków, a rolnicy - na urzędników.

Chociaż jesteśmy przekonani, że wielu ludzi ukrywa swoje dochody, jednak nie odnosimy tego ani do siebie, ani do naszych znajomych. W grupie respondentów przekonanych, że ludzie nie ujawniają wysokości dochodów, 27% uważa, że wśród ich znajomych to się nie zdarza, 23% sądzi, że czyni tak niewiele osób, a 13% stwierdza, że tak postępuje wielu, prawie wszyscy lub wszyscy znajomi. Znaczny odsetek respondentów (36%) wstrzymał się od wyrażenia swojej opinii w tej kwestii. Nasuwa się więc wniosek, że ankietowani gorzej oceniają ogół społeczeństwa niż własne otoczenie, krąg swoich znajomych.

Podatki - obowiązek obywatelski czy zobowiązanie wobec państwa?

Respondentom przedstawiono kilka stwierdzeń, motywujących zachowania podatników. Ich akceptacja bądź odrzucenie pozwala poznać społeczny stosunek do sprawy wywiązywania się z obowiązków podatkowych.

Tabela 1

w procentach

Czy zgadza się Pan(i) czy nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?	Wskazania respondentów		
	zgadzam się	nie zgadzam się	trudno powiedzieć
Większość ludzi płaci podatki, bo taki jest obowiązek obywatelski	68	25	7
Większość ludzi i tak nie ma możliwości oszukiwania, bo potrąca się im zaliczkę podatkową	86	6	8
Prawie wszyscy oszukują przy płaceniu podatków i rząd się z tym liczy	24	62	14
Tak naprawdę nie jest niczym złym zataić część dochodów, bo to nie czyni nikomu szkody	15	72	13
Warto zataić część dochodów w deklaracji podatkowej, bo i tak nikt tego nie wykryje	15	70	15
Podatki są tak wysokie, że normalne jest, gdy ktoś próbuje mniej zapłacić	46	40	14

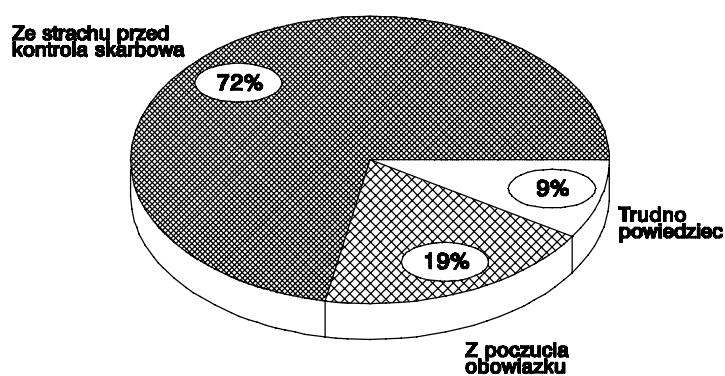
Dla ankietowanych najbardziej oczywista okazała się niemożność uniknięcia płacenia podatków z powodu przyjętego sposobu ich rozliczania. Większość ludzi - nawet jeśli by chciała - nie może oszukać urzędu skarbowego, gdyż z góry potrąca się im zaliczkę podatkową. Tylko blisko co czwarty prywatny przedsiębiorca oraz uczeń lub student mają co do tego wątpliwości, natomiast robotnicy niewykwalifikowani zgadzają się z tym w stu procentach.

Większość respondentów jest skłonna akceptować stwierdzenie o obowiązku obywatelskim, sprzeciwia się jawnym oszustwom podatkowym, a jednocześnie ujawnia daleko posunięty pragmatyzm i utylitarne podejście do prawa. Dla blisko połowy ankietowanych normalne jest podejmowanie wszelkiego rodzaju działań, by zapłacić jak najmniejszy podatek, jeśli uważa się, że jest on za wysoki. Prawdopodobnie ta grupa badanych uważa, że w sprawach podatkowych państwo nie powinno arbitralnie decydować o wysokości podatków, ale uwzględniać także możliwości płatnicze ludzi. A jeśli tego nie robi, to nie należy się dziwić, że płatnicy stosują wszelkie metody, by tego płacenia uniknąć bądź je zminimalizować. Z taką opinią identyfikowali się najczęściej pracownicy fizyczno-umysłowi, uczniowie i studenci oraz prywatni przedsiębiorcy. Najwięcej osób mających odmienne zdanie było wśród przedstawicieli inteligencji i kadry kierowniczej.

Stwierdzeniu, że prawie wszyscy oszukują przy płaceniu podatków, a rząd z tym się liczy (w domyśle: podejmuje z góry jakieś działania), zaprzecza 62% ankietowanych. Niespełna co czwarty respondent zgadza się z tą opinią i są to najczęściej przedstawiciele tych grup społeczno-zawodowych, które akceptowały wszelkie metody zaniżania podatków - pracownicy fizyczno-umysłowi (handel), uczniowie i studenci oraz prywatni przedsiębiorcy.

Choć większość respondentów uważa płacenie podatków za obowiązek obywatelski, to jednak zapytani o faktyczne motywacje ujawniania prawdy o swoich dochodach w większości twierdzą, że wynika to z obawy przed kontrolą skarbową, konsekwencjami przyłapania na oszustwie podatkowym, podczas gdy o poczuciu obowiązku mówi tylko co piąty badany (rys. 1).

RYS. 1. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
**JAK PAN(I) SĄDZI, Z JAKIEGO PRZEDE WSZYSTKIM
POWODU LUDZIE UJAWNIAJĄ PRAWDĘ O SWOICH DOCHODACH?**

Opinie o powodach rzetelnego podawania wysokości dochodów są zróżnicowane w zależności od sytuacji materialnej ankietowanych. Im niższe są ich zarobki, tym większa skłonność do twierdzenia, iż decydującym motywem ujawniania wszystkich dochodów jest obawa przed kontrolą skarbową, a nie poczucie obowiązku. Ludziom będącym w trudnej sytuacji finansowej zapewne niełatwo jest pogodzić się z tym, że muszą płacić podatki. Prawdopodobnie dlatego postrzegają je raczej jako niesprawiedliwość niż część programu uporządkowania życia w zorganizowanej zbiorowości.

W mniejszym stopniu na oceny motywów ujawniania dochodów wpływa poziom wykształcenia. Wyróżniają się tu tylko respondenci z wykształceniem wyższym - co trzeci z nich jest przekonany, że uczciwość w płaceniu podatków wynika z poczucia obowiązku wobec państwa. O tym, że skrupulatność w rozliczeniach podatkowych jest konsekwencją obaw przed

wykryciem oszustwa podatkowego, najbardziej są przekonani pracownicy fizyczno-umysłowi i - co interesujące - uczniowie i studenci. Nie stwierdzono różnic w ocenach między osobami zatrudnionymi w państwowych i prywatnych zakładach pracy.

Zaskakująco duża, sięgająca blisko 50 punktów procentowych, jest różnica między liczbą odpowiedzi, iż ludzie ujawniają prawdę o swoich dochodach z poczucia obowiązku wobec państwa (19%), a odsetkami wskazań, że podatki płaci się z poczucia obywatelskiego obowiązku (68%). Można przypuszczać, że albo respondenci w innych kategoriach postrzegają ujawnianie dochodów i płacenie należnych podatków, albo czymś innym jest dla nich obowiązek "wobec państwa" i obowiązek "obywatelski".

Następstwa oszustw podatkowych

Ankietowani w większości zdają sobie sprawę, że zatajanie przed urzędem podatkowym wszystkich dochodów jest naganne nie tylko pod względem moralnym, ale także społecznym. Istnieje zatem - rosnąca zresztą wraz z poziomem wykształcenia - świadomość, że podatki nie są czymś abstrakcyjnym, ale służą osiągnięciu przez państwo konkretnych celów. Niepłacenie podatków bądź ich zaniżanie zubaża budżet państwa finansujący sfery niezbędne do funkcjonowania całego społeczeństwa (np. służbę zdrowia czy szkolnictwo), a zatem w efekcie uderza właśnie w społeczeństwo.

Wśród respondentów przeważa opinia, że szkody powstające w wyniku niepłacenia przez obywateli podatków są duże - wyraziło ją ponad trzy czwarte badanych spośród osób przekonanych, że ludzie w Polsce zaniżają przed urzędem skarbowym osiągnane dochody. Do takiego szacowania strat najczęściej skłaniają się ankietowani obserwujący nieuczciwe wykazywanie dochodów osobistych przez znajomych.

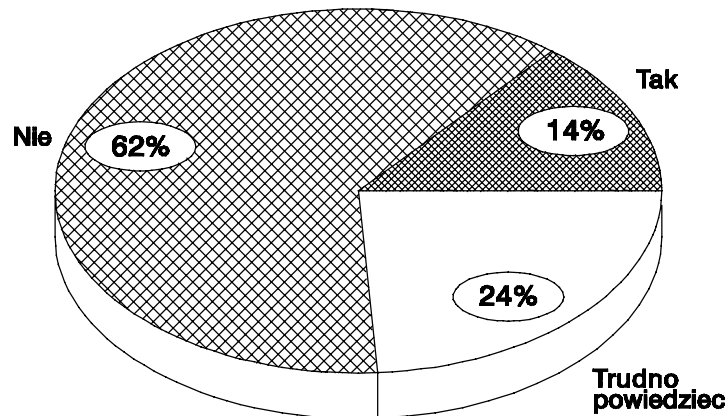
		CBOS
<i>Jak Pan(i) sądzi, czy w skali całego kraju straty finansowe wynikające z ukrywania dochodów przy płaceniu podatków są:</i>		N=857
- bardzo duże	28%	
- raczej duże	49%	
- raczej małe	13%	
- bardzo małe	1%	
Trudno powiedzieć	9%	
Pytanie zadano osobom, które stwierdziły, że Polacy ukrywają swoje dochody.		

Osoby zgadzające się ze stwierdzeniem, że zatajanie dochodów (jeśli podatki uważa się za zbyt wysokie) jest normalne, częściej od pozostałych są przekonane, że straty budżetu wynikające z tego tytułu są małe. O niewielkich stratach wynikających dla państwa z niepłacenia podatków są przekonani również respondenci twierdzący, że ukrywanie dochodów nikomu nie szkodzi (opinie takie wygłaszali najczęściej prywatni przedsiębiorcy, a najrzadziej -kadra kierownicza i inteligencja). Mamy tu zatem do czynienia ze swoistym bagatelizowaniem kwestii podatków od osób indywidualnych i usprawiedliwianiem nierzetelności w wykazywaniu własnych dochodów. Punktem wyjścia jest tu zapewne założenie, że strata kilku czy kilkunastu milionów niewiele znaczy wobec bilionowych kwot, jakimi operuje budżet państwa.

Ponad dwie trzecie ogółu respondentów uważa, że nie warto zatajać części dochodów w deklaracji podatkowej, bo wcześniej czy później i tak zostanie to wykryte. Tylko 15% jest przekonanych, że nieuczciwość podatkowa jest opłacalna, ponieważ nikt nie będzie w stanie tego wykryć. Opinia taka nie może jeszcze wynikać z doświadczeń krótkiego funkcjonowania w naszym kraju podatków od dochodów osobistych, a zatem prawdopodobnie jest przejawem krytycznej oceny możliwości naszych urzędów skarbowych.

Odpowiadając na zadane wprost pytanie, czy urzędy skarbowe skutecznie przeciwdziałają oszustwom podatkowym, niemal dwie trzecie ogółu respondentów stwierdziło, że nie są one przygotowane do takich działań.

RYS. 2. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
**CZY SĄDZI PAN(I), ŻE URZĘDY SKARBOWE SKUTECZNIE
PRZECIWDZIAŁAJĄ OSZUSTWOM PODATKOWYM?**

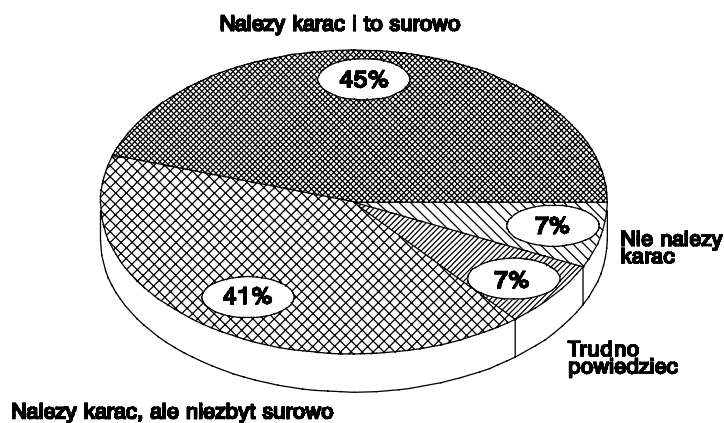
Negatywną opinię o przygotowaniu urzędów skarbowych do walki z nieuczciwością płatników wyrażają najczęściej podatnicy wpłacający najwyższe kwoty - prywatni przedsiębiorcy, a także kadra kierownicza, inteligencja i ludzie z wyższym wykształceniem.

Opinia o nieukrywaniu przez ludzi swoich dochodów jest związana z przekonaniem o skuteczności pracy urzędów skarbowych. Ludzie, którzy wierzą w sprawność tych urzędów (przede wszystkim osoby starsze i mieszkańcy wsi), są prawdopodobnie także zdania, iż nikt nie będzie usiłował ukrywać swoich dochodów lub że będą to robić tylko nieliczni.

Jak przeciwdziałać oszustwom podatkowym?

Jakie działania należałoby podejmować, by uniknąć oszustw podatkowych na dużą skalę?

RYS. 3. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
CZY WEDŁUG PANA(I), NALEŻY
KARAĆ OSOBY, KTÓRE ŚWIADOMIE UCHYLAJĄ SIĘ
OD PŁACENIA PODATKU?

Wśród ankietowanych zdecydowanie przeważa przekonanie o konieczności karania oszustów podatkowych, ale zdania są podzielone, jeśli chodzi o stopień represyjności. Nieco więcej jest zwolenników kar surowych niż łagodnych. Tylko 7% badanych uważa, że za świadome uchylanie się od płacenia podatków w ogóle nie powinno być żadnej kary.

Respondenci, którzy za normalne uważają zaniżanie wszelkimi metodami wysokości opodatkowania, bo "podatki są i tak wysokie", wyraźnie optują za łagodniejszym traktowaniem wykroczeń podatkowych, a co dziesiąty spośród nich sądzi, że za oszustwa podatkowe w ogóle nie należy karać.

Ocena, iż straty państwa wynikające z nieujawniania dochodów są duże, wyraźnie wpływa na chęć ukrócenia tego rodzaju praktyk i skłania do surowego traktowania oszustów podatkowych. Za surowym karaniem nieuczciwych podatników opowiadają się częściej niż inni osoby dostrzegające to zjawisko wśród swoich znajomych oraz badani uważający, iż zatajanie dochodów jest szkodliwe. Największymi zwolennikami surowego traktowania oszustów podatkowych są osoby, które nie akceptują uchylania się od płacenia podatków tylko dlatego, że uważa się je za zbyt wysokie.

★

★   ★

Polacy w większości są przekonani, że ludzie ukrywają wielkość swoich dochodów przed urzędem podatkowym, przy czym skala tego zjawiska jest bardzo różnie oceniana. Nie przypisują jednak takich zachowań ani sobie, ani swojemu otoczeniu.

Wprawdzie płacenie podatków jest postrzegane jako powinność obywatelska, ale tak naprawdę niewiele osób się nią kieruje. Zdaniem większości ci, którzy rzetelnie wypełniają deklaracje podatkowe, robią to raczej ze strachu przed konsekwencjami oszustwa niż z poczucia obywatelskiego obowiązku.

Blisko połowa respondentów jest skłonna tolerować próbę oszustwa podatkowego, jeśli wynika ono z przekonania, że podatki są "niesłuszne", zbyt wysokie. Jest to, jak się zdaje, wyraz szczególnego stosunku do obowiązujących przepisów - nie postrzega się ich jako norm obowiązujących wszystkich w równym stopniu, lecz widzi się w nich zbiór praw, które można traktować elastycznie, instrumentalnie wobec własnych potrzeb.

Skutki oszustw podatkowych dla budżetu państwa są oceniane jako znaczące. Jednocześnie sądzi się, że urzędy skarbowe nie są przygotowane do przeciwdziałania zjawiskom podatkowej patologii.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi, czy w Polsce ludzie ujawniają swoje faktyczne dochody w rozliczeniach z urzędem skarbowym czy też nie ujawniają? 1 - większość ludzi ukrywa swoje dochody, 2 - mniej więcej połowa ludzi ukrywa swoje dochody, 3 - mniej niż połowa ukrywa swoje dochody, 4 - tylko nieliczni ukrywają swoje dochody, 5 - nikt nie ukrywa swoich faktycznych dochodów

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	15	23	24	4	13	1034
Płeć							
Mężczyźni	26	16	25	20	2	11	492
Kobiety	16	15	21	27	5	15	542
Wiek							
do 24 lat	18	16	19	34	4	9	123
25-34	24	17	24	25	3	7	169
35-44	21	19	22	21	4	13	234
45-54	24	14	23	31	0	8	145
55-64	21	20	26	19	5	9	166
65 lat i więcej	17	7	24	17	6	30	192
Miejsce zamieszkania							
Wieś	20	13	17	27	5	18	400
Miasto do 20 tys.	30	16	17	15	4	19	107
od 21 do 100 tys.	21	13	34	23	3	6	212
101-500 tys.	19	23	16	25	4	13	160
501 tys. i więcej mieszk.	20	16	35	19	1	9	157
Region							
Północny	27	16	17	25	5	10	106
Zachodni	17	15	25	27	5	11	119
Środkowozachodni	18	13	23	29	2	16	161
Środkowy	18	15	28	23	1	15	201
Wschodni	26	19	19	15	6	15	101
Południowo-wschodni	22	16	28	22	2	10	163
Południowo-zachodni	23	16	18	22	7	15	184
Wykształcenie							
Podstawowe	20	15	16	21	6	21	364
Zasadnicze zawodowe	22	20	17	28	3	10	259
Średnie	21	13	31	24	1	9	335
Wyższe	21	12	37	23	4	4	75
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	16	16	38	27	2	0	54
Prac. umysł. niż. szczebla	23	9	31	32	2	4	114
Pracownicy fiz. - umysł.	19	19	34	18	0	8	53
Robotnicy wykwalifikowani	22	17	24	28	3	7	103
Robotnicy niewykwalifik.	26	23	12	26	3	9	61
Rolnicy	19	18	17	26	4	15	64
Prywatni przedsiębiorcy	45	13	10	13	0	19	40
Bierni zawodowo							
Renciści i emeryci	20	12	22	19	5	23	359
Uczniowie i studenci	27	26	24	20	0	3	38
Bezrobotni	17	20	22	20	8	13	81
Gospodynie domowe i inni	11	17	15	37	10	11	67
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 500 tys.zł	23	16	8	30	7	16	61
500 tys. - 999 tys.	17	19	26	24	5	8	247
1000 tys. - 1499 tys.	22	13	22	24	4	17	309
1500 tys. - 1999 tys.	20	17	24	21	1	17	157
2000 tys. i powyżej	23	15	25	25	4	8	230
Ocena własnych war. mater.							
Złe	20	18	20	25	3	14	454
Średnie	20	14	26	23	4	14	477
Dobre	30	12	21	23	5	9	103
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	21	14	36	14	4	10	61
Raz w tygodniu	18	16	23	24	4	15	601
Kilka razy w roku	25	16	19	27	3	11	267
W ogóle nie uczestniczy	27	15	21	16	4	16	101
Ocena kier.rozw.syt.w kraju							
Dobry kierunek	24	11	32	23	4	5	142
Zły kierunek	21	18	20	23	4	14	731
Trudno powiedzieć	15	8	27	27	3	20	161

Tabela 2. Które z wymienionych grup, Pana(i) zdaniem, najłatwiej mogą ukryć swoje dochody przed urzędem skarbowym?
Proszę wskazać nie więcej niż dwie grupy. 1 - rolnicy, 2 - robotnicy, 3 - urzędnicy, 4 - rzemieślnicy, 5 - kupcy,
handlarze, 6 - przedstawiciele wolnych zawodów, 7 - prywatni przedsiębiorcy, 8 - politycy, 9 - wszyscy mogą jednakowo
łatwo ukryć dochody, 10 - trudno powiedzieć

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Liczba osób
Ogółem	2	0	2	11	59	37	41	24	11	2	857
Płeć											
Mężczyźni	2	1	2	14	61	41	34	21	11	2	425
Kobiety	2	0	3	8	57	33	48	26	10	3	431
Wiek											
do 24 lat	2	0	4	13	51	36	40	25	13	2	107
25-34	2	1	1	11	52	32	41	27	12	5	152
35-44	1	1	1	11	57	34	49	25	12	1	194
45-54	5	0	2	8	61	37	33	27	15	0	133
55-64	0	0	5	13	62	35	42	22	8	4	144
65 lat i więcej	2	0	1	8	75	48	40	13	3	3	123
Miejsce zamieszkania											
Wieś	1	0	4	8	60	31	43	26	8	5	308
Miasto do 20 tys.	3	0	1	10	51	50	38	24	12	2	83
od 21 do 100 tys.	3	0	2	9	60	47	37	23	11	0	192
101-500 tys.	2	0	1	13	59	30	44	26	10	3	132
501 tys. i więcej mieszk.	4	1	0	17	61	34	41	17	15	0	141
Region											
Północny	1	0	1	8	66	34	32	22	15	6	90
Zachodni	1	1	0	16	56	39	33	32	13	0	100
Środkowozachodni	1	1	2	5	58	43	54	20	11	1	132
Środkowy	1	0	5	13	59	36	38	21	10	2	169
Wschodni	1	0	3	10	52	33	51	24	10	3	79
Południowo-wschodni	5	0	2	9	60	37	39	25	8	4	143
Południowo-zachodni	4	0	2	14	61	35	41	23	9	1	145
Wykształcenie											
Podstawowe	3	1	4	7	65	35	39	20	11	3	264
Zasadnicze zawodowe	1	0	2	11	60	38	38	29	9	3	224
Średnie	3	0	0	12	57	38	44	23	10	2	299
Wyższe	0	1	3	16	47	33	46	20	18	3	69
Grupa społ.-zaw. pracujący											
Kadra kier., inteligencja	0	2	3	6	51	35	56	21	10	0	53
Prac. umysł. niż. szczebla	3	0	0	13	60	36	47	24	10	0	108
Pracownicy fiz.- umysł.	9	0	2	7	50	24	32	15	25	5	48
Robotnicy wykwalifikowani	0	1	0	14	75	37	34	22	8	1	93
Robotnicy niewykwalifik.	1	0	2	7	55	38	49	26	9	0	54
Rolnicy	1	0	8	14	57	22	43	22	8	9	52
Prywatni przedsiębiorcy	9	0	0	10	35	55	32	19	23	0	32
Bierni zawodowo											
Renciści i emeryci	1	0	2	10	66	40	40	22	7	3	262
Uczniowie i studenci	4	0	3	14	52	41	32	29	15	0	37
Bezrobotni	1	0	4	5	47	37	44	39	11	3	65
Gospodynie domowe i inni	2	0	5	18	56	32	39	23	13	4	53
Dochody na jedną osobę											
Poniżej 500 tys. zł	1	0	7	4	63	33	41	28	6	3	47
500 tys. - 999 tys.	1	0	2	9	58	34	46	23	12	4	214
1000 tys. - 1499 tys.	2	0	1	8	63	34	42	24	10	3	246
1500 tys. - 1999 tys.	4	0	4	9	55	42	36	25	11	2	130
2000 tys. i powyżej	2	1	2	18	58	41	41	22	9	1	202
Ocena własnych war. mater.											
Złe	2	0	2	9	62	33	44	25	10	3	377
Średnie	2	0	2	11	58	39	39	23	12	2	391
Dobre	6	1	4	15	52	41	38	18	9	3	88
Udział w prakt. religijnych											
Kilka razy w tygodniu	10	1	3	14	61	41	32	21	7	3	53
Raz w tygodniu	1	0	3	10	64	36	44	21	10	2	488
Kilka razy w roku	2	0	1	10	54	41	37	24	12	5	232
W ogóle nie uczestniczy	2	0	0	15	46	30	47	40	10	1	80
Ocena kier. rozw. syt. w kraju											
Dobry kierunek	2	2	2	11	58	38	39	14	16	1	128
Zły kierunek	2	0	2	10	59	34	44	27	9	2	603
Trudno powiedzieć	2	0	4	12	60	47	32	16	10	4	125

Tabela 3. Czy zgadza się Pan(i) z opinią: "Większość ludzi płaci należne podatki, bo taki jest obowiązek obywatelski"?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	68	25	7	1035
Płeć				
Mężczyźni	68	26	7	492
Kobiety	68	25	8	543
Wiek				
do 24 lat	58	39	3	123
25-34	71	25	4	170
35-44	68	27	5	234
45-54	65	32	3	145
55-64	69	19	12	166
65 lat i więcej	73	12	15	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	70	20	10	400
Miasto do 20 tys.	65	28	7	107
od 21 do 100 tys.	71	26	3	212
101-500 tys.	63	27	10	160
501 tys. i więcej mieszk.	65	32	3	158
Region				
Północny	63	28	10	106
Zachodni	65	31	5	119
Środkowozachodni	67	32	1	161
Środkowy	69	23	7	202
Wschodni	72	20	7	101
Południowo-wschodni	65	26	9	163
Południowo-zachodni	72	18	11	184
Wykształcenie				
Podstawowe	68	19	13	364
Zasadnicze zawodowe	72	22	7	259
Średnie	65	33	2	336
Wyższe	68	30	3	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	67	30	3	54
Prac. umysł. niż. szczebla	75	25	1	115
Pracownicy fiz. - umysł.	60	38	1	53
Robotnicy wykwalifikowani	70	23	7	103
Robotnicy niewykwalifik.	69	31	0	61
Rolnicy	73	18	9	64
Prywatni przedsiębiorcy	59	38	3	40
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	70	17	13	359
Uczniowie i studenci	55	45	0	38
Bezrobotni	52	40	8	81
Gospodynie domowe i inni	72	23	6	67
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	63	32	6	61
500 tys. - 999 tys.	67	27	6	247
1000 tys. - 1499 tys.	64	27	8	309
1500 tys. - 1999 tys.	67	22	10	157
2000 tys. i powyżej	75	21	5	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	63	28	9	454
Średnie	70	23	6	478
Dobre	75	21	4	103
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	76	18	7	61
Raz w tygodniu	70	23	7	601
Kilka razy w roku	63	29	7	268
W ogóle nie uczestniczy	63	29	8	101
Ocena kier. rozrw. syt. w kraju				
Dobry kierunek	70	26	4	143
Zły kierunek	67	26	8	731
Trudno powiedzieć	71	21	8	161

Tabela 4. Czy zgadza się Pan(i) z opinią: "Większość ludzi i tak nie ma możliwości oszukiwania, bo potraça się im zaliczkę podatkową"?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	86	6	8	1035
Płeć				
Mężczyźni	85	7	7	492
Kobiety	87	5	8	543
Wiek				
do 24 lat	81	15	4	123
25-34	90	8	3	170
35-44	94	2	4	234
45-54	86	8	6	145
55-64	85	5	11	166
65 lat i więcej	79	3	18	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	85	3	12	400
Miasto do 20 tys.	86	9	5	107
od 21 do 100 tys.	91	5	4	212
101-500 tys.	84	9	7	160
501 tys.i więcej mieszk.	84	11	5	158
Region				
Północny	85	8	6	106
Zachodni	95	4	1	119
Środkowozachodni	92	7	2	161
Środkowy	78	9	13	202
Wschodni	91	1	8	101
Południowo-wschodni	89	6	5	163
Południowo-zachodni	81	5	14	184
Wykształcenie				
Podstawowe	83	3	14	364
Zasadnicze zawodowe	88	6	6	259
Średnie	89	7	4	336
Wyższe	82	15	3	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	88	11	1	54
Prac.umyśl.niż.szczebła	96	2	2	115
Pracownicy fiz.- umyśl.	97	1	2	53
Robotnicy wykwalifikowani	88	6	6	103
Robotnicy niewykwalifik.	100	0	0	61
Rolnicy	93	3	5	64
Prywatni przedsiębiorcy	77	23	0	40
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	82	3	15	359
Uczniowie i studenci	68	24	8	38
Bezrobotni	84	11	5	81
Gospodynie domowe i inni	81	10	10	67
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	90	2	8	61
500 tys. - 999 tys.	91	4	5	247
1000 tys. - 1499 tys.	84	8	8	309
1500 tys. - 1999 tys.	86	6	8	157
2000 tys. i powyżej	86	7	7	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	86	5	8	454
Średnie	87	6	7	478
Dobre	83	11	6	103
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	85	6	8	61
Raz w tygodniu	87	5	8	601
Kilka razy w roku	86	6	8	268
W ogóle nie uczestniczy	86	11	3	101
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	88	9	3	143
Zły kierunek	86	6	8	731
Trudno powiedzieć	85	5	10	161

Tabela 5. Czy zgadza się Pan(i) z opinią: "Prawie wszyscy oszukują przy płaceniu podatków i rząd się z tym liczy"?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	24	62	14	1035
Płeć				
Mężczyźni	31	60	9	492
Kobiety	19	64	18	543
Wiek				
do 24 lat	20	72	8	123
25-34	24	66	10	170
35-44	26	64	9	234
45-54	27	63	10	145
55-64	22	63	16	166
65 lat i więcej	25	48	27	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	18	64	18	400
Miasto do 20 tys.	26	54	20	107
od 21 do 100 tys.	33	62	5	212
101-500 tys.	28	56	16	160
501 tys.i więcej mieszk.	23	66	10	158
Region				
Północny	32	52	16	106
Zachodni	16	73	10	119
Środkowozachodni	18	74	8	161
Środkowy	30	54	17	202
Wschodni	24	60	16	101
Południowo-wschodni	21	67	12	163
Południowo-zachodni	29	54	16	184
Wykształcenie				
Podstawowe	24	53	23	364
Zasadnicze zawodowe	25	63	12	259
Średnie	27	67	7	336
Wyższe	17	77	6	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	21	71	7	54
Prac.umysł.niż.szczebła	20	78	2	115
Pracownicy fiz.- umysł.	37	55	8	53
Robotnicy wykwalifikowani	23	67	10	103
Robotnicy niewykwalifik.	27	68	4	61
Rolnicy	19	68	14	64
Prywatni przedsiębiorcy	34	58	8	40
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	24	52	24	359
Uczniowie i studenci	39	61	0	38
Bezrobotni	26	58	16	81
Gospodynie domowe i inni	16	70	15	67
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	26	57	18	61
500 tys. - 999 tys.	23	68	9	247
1000 tys. - 1499 tys.	25	59	17	309
1500 tys. - 1999 tys.	22	61	17	157
2000 tys. i powyżej	27	64	9	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	22	64	15	454
Średnie	24	63	13	478
Dobre	37	49	14	103
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	25	61	14	61
Raz w tygodniu	24	61	15	601
Kilka razy w roku	25	63	12	268
W ogóle nie uczestniczy	28	60	12	101
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	36	57	8	143
Zły kierunek	22	63	15	731
Trudno powiedzieć	27	61	12	161

Tabela 6. Czy zgadza się Pan(i) z opinią: "Tak naprawdę to nie jest niczym złym zataić część dochodów, bo to nie czyni nikomu szkody"?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	72	13	1035
Płeć				
Mężczyźni	15	73	12	492
Kobiety	15	70	14	543
Wiek				
do 24 lat	16	75	9	123
25-34	16	74	10	170
35-44	22	70	8	234
45-54	12	78	10	145
55-64	12	77	11	166
65 lat i więcej	11	60	29	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	15	70	15	400
Miasto do 20 tys.	19	65	16	107
od 21 do 100 tys.	15	74	11	212
101-500 tys.	17	67	16	160
501 tys. i więcej mieszk.	12	82	6	158
Region				
Północny	14	69	17	106
Zachodni	15	74	11	119
Środkowozachodni	17	78	6	161
Środkowy	16	65	19	202
Wschodni	18	69	13	101
Południowo-wschodni	9	81	10	163
Południowo-zachodni	18	66	16	184
Wykształcenie				
Podstawowe	14	63	23	364
Zasadnicze zawodowe	19	70	11	259
Średnie	13	79	7	336
Wyższe	11	86	2	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	13	77	10	54
Prac. umysł. niż. szczebla	19	76	5	115
Pracownicy fiz. - umysł.	19	81	0	53
Robotnicy wykwalifikowani	12	76	12	103
Robotnicy niewykwalifik.	18	77	5	61
Rolnicy	18	68	15	64
Prywatni przedsiębiorcy	29	64	7	40
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	11	67	22	359
Uczniowie i studenci	17	77	5	38
Bezrobotni	23	66	11	81
Gospodynie domowe i inni	12	76	12	67
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	24	64	12	61
500 tys. - 999 tys.	18	72	10	247
1000 tys. - 1499 tys.	13	69	18	309
1500 tys. - 1999 tys.	16	70	14	157
2000 tys. i powyżej	14	78	8	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	15	72	13	454
Średnie	13	72	15	478
Dobre	24	69	7	103
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	8	77	15	61
Raz w tygodniu	17	68	15	601
Kilka razy w roku	12	78	9	268
W ogóle nie uczestniczy	17	68	15	101
Ocena kier. rozw. syt. w kraju				
Dobry kierunek	14	80	6	143
Zły kierunek	16	71	13	731
Trudno powiedzieć	11	68	21	161

Tabela 7. Czy zgadza się Pan(i) z opinią: "Warto zataić część dochodów w deklaracji podatkowej, bo nikt tego nie wykryje?"

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	70	15	1035
Płeć				
Mężczyźni	17	70	12	492
Kobiety	13	70	17	543
Wiek				
do 24 lat	17	71	12	123
25-34	16	73	11	170
35-44	19	70	11	234
45-54	18	67	16	145
55-64	11	77	12	166
65 lat i więcej	10	64	26	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	14	70	17	400
Miasto do 20 tys.	16	63	21	107
od 21 do 100 tys.	17	74	9	212
101-500 tys.	18	69	14	160
501 tys.i więcej mieszk.	14	72	15	158
Region				
Północny	20	65	16	106
Zachodni	12	76	12	119
Środkowozachodni	12	81	7	161
Środkowy	17	64	19	202
Wschodni	17	69	14	101
Południowo-wschodni	13	73	14	163
Południowo-zachodni	17	64	19	184
Wykształcenie				
Podstawowe	14	65	21	364
Zasadnicze zawodowe	15	70	15	259
Średnie	16	73	11	336
Wyższe	17	81	3	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	14	82	4	54
Prac.umyśl.niż.szczebła	24	67	10	115
Pracownicy fiz.- umyśl.	27	49	23	53
Robotnicy wykwalifikowani	12	76	12	103
Robotnicy niewykwalifik.	19	80	1	61
Rolnicy	12	70	18	64
Prywatni przedsiębiorcy	16	74	11	40
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	12	68	21	359
Uczniowie i studenci	30	61	9	38
Bezrobotni	13	74	14	81
Gospodynie domowe i inni	10	75	15	67
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	14	71	15	61
500 tys. - 999 tys.	17	68	14	247
1000 tys. - 1499 tys.	13	70	17	309
1500 tys. - 1999 tys.	18	67	15	157
2000 tys. i powyżej	16	75	9	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	15	69	16	454
Średnie	14	71	15	478
Dobre	20	68	12	103
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	6	75	19	61
Raz w tygodniu	15	70	15	601
Kilka razy w roku	15	72	13	268
W ogóle nie uczestniczy	22	61	17	101
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	16	73	10	143
Zły kierunek	16	69	15	731
Trudno powiedzieć	12	72	16	161

Tabela 8. Czy zgadza się Pan(i) z opinią: "Podatki są tak wysokie, że normalne jest, gdy ktoś próbuje mniej zapłacić"? (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	46	40	15	1035
Płeć				
Mężczyźni	48	40	11	492
Kobiety	43	39	18	543
Wiek				
do 24 lat	61	30	10	123
25-34	39	46	15	170
35-44	53	38	9	234
45-54	57	30	12	145
55-64	34	51	15	166
65 lat i więcej	34	39	27	192
Miejsce zamieszkania				
Wieś	42	39	20	400
Miasto do 20 tys.	49	34	16	107
od 21 do 100 tys.	56	36	8	212
101-500 tys.	46	39	15	160
501 tys. i więcej mieszk.	39	51	9	158
Region				
Północny	59	29	12	106
Zachodni	46	44	10	119
Środkowo-zachodni	37	54	9	161
Środkowy	51	33	16	202
Wschodni	40	40	19	101
Południowo-wschodni	43	40	16	163
Południowo-zachodni	44	37	19	184
Wykształcenie				
Podstawowe	44	35	21	364
Zasadnicze zawodowe	50	36	14	259
Średnie	46	43	11	336
Wyższe	35	61	4	75
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	32	62	7	54
Prac. umysł. niż. szczebla	55	41	4	115
Pracownicy fiz. - umysł.	75	21	5	53
Robotnicy wykwalifikowani	50	40	10	103
Robotnicy niewykwalifik.	40	51	9	61
Rolnicy	41	37	22	64
Prywatni przedsiębiorcy	59	32	9	40
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	37	40	23	359
Uczniowie i studenci	68	20	12	38
Bezrobotni	51	33	16	81
Gospodynie domowe i inni	39	50	11	67
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	57	32	11	61
500 tys. - 999 tys.	48	35	17	247
1000 tys. - 1499 tys.	46	41	13	309
1500 tys. - 1999 tys.	45	36	19	157
2000 tys. i powyżej	43	48	9	231
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	36	16	454
Średnie	42	42	16	478
Dobre	49	44	7	103
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	36	49	15	61
Raz w tygodniu	47	38	15	601
Kilka razy w roku	45	41	14	268
W ogóle nie uczestniczy	46	39	16	101
Ocena kier. rozw. syt. w kraju				
Dobry kierunek	39	52	9	143
Zły kierunek	48	37	15	731
Trudno powiedzieć	43	39	19	161